

Čitanje Svetoga pisma kao stalni pronalazak sebe Primjer sv. Efremu Sirskog¹

Prethodno priopćenje

Čitati, razmišljati o pročitanom te isto produbljivati hodajući ovim svijetom vrlo je ozbiljna, ako ne i odlučujuća vježba života ukoliko čitanje, osim puke šetnje očiju, želimo shvatiti egzistencijalno. U tom smislu želimo promisliti kako se trajno ljudsko pitanje nosi s pozivom Svetog pisma na uzdignuće prema Čistoći. Ono, koje se kroz povijest uvijek čitalo na ovaj ili onaj način - molitveno, duhovno, znanstveno, kritički, povjesno, komparativno, književno i sl., kršćaninu kao i redovniku trebalo bi predstavljati stalnu vježbu potvrđivanja vlastitog identiteta i crpljenja snage za dalje. U tom kontekstu možemo koristiti onu izreku da je čovjek ono što pojede, odnosno ono što čita. Uz Sveti pismo također imamo priliku postati sveti, a za to nam je potrebna životom izgovorena molitva.

Pročitajmo na početku nekoliko pjesničkih redaka iz Efremovih himni o raju, čije će misli ujedno poslužiti i strukturiranju našeg promišljanja. Potom, koristeći poruke pročitane teološke poezije², detaljnije promišljamo o ‘putu prema gore’

¹ Ovaj tekst je sažetak predavanja održanog na Redovničkim danima 2013. godine u Splitu i Zagrebu. Budući da je tekst prvenstveno duhovnog a ne znanstvenog karaktera, nismo ga željeli opteretiti raznim bilješkama i pojašnjnjima vokabulara kako bi čitatelj mogao nesmetano promišljati o duhovnoj poruci. Sve Efremove tekstove, osim jednog dijela ranije prevedenog komentara na Diatesaron koji se može pronaći u službi čitanja Božanskog časoslova, preveo je autor u svrhu ovog predavanja. Radi se o kratkim ulomcima iz sljedećih Efremovih spisa: Komentar na knjigu Postanka, Himni o Raju, Himni o djevičanstvu. U pripremi prijevoda, koristio sam: Louis Leloir, ed. Saint Ephrem. *Commentaire de l'Évangile Concordant: texte syriaque (Manuscrit Chester Beatty 709)*. Chester Beatty Monographs 8. Dublin: Hodges Figgis, 1963; Beck, Edmund, *Ephraems Hymnen über das Paradies: Übersetzung und Kommentar*. Studia Anselmiana 26. Roma: Pontificio Ateneo S. Anselmo, 1951.; Brock, Sebastian P., *Saint Ephrem. Hymns on Paradise*. Crestwood, New York: St Vladimir's Seminary Press, 1990.; Beck, Edmund, ed. *Des heiligen Ephraem des Syrers Hymnen de Virginitate*. CSCO 223-224, Syr. 94-95. Louvain: Secrétaireat du CorpusSCO, 1962.; Sauma, Assad, *The Commentary of Saint Ephrem on Genesis with an Arabic Translation*. Dar Mardin: Christian Arabic and Syriac Studies from the Middle East 39. Piscataway, NJ: Gorgias Press, 2010.

² Jednu od glavnih značajki načina izričaja sirskega otaca predstavlja poetičan govor; takav način originalno pokazuje da se u teologiji nužno treba dogoditi sprega molitve i studija. Jednako tako, budući da poezija u sebi nosi kratak i jezgrovit izričaj, onaj koji ju na takav način piše otkriva jasnoću kojom pokušava razumijevati stvarnost.

zajedno sa sv. Efremom i nekim njegovim mislima. Na koncu ćemo pokušati uvidjeti koliko i na koji način je važan razgovor s Bogom u svrhu otkrivanja vlastite osobe i poslanja.

„Između straha i ljubavi,
U središtu ostah,
Rajska ljubav
Pozva me na istraživanje
Ali pred njenom veličinom,
Strah me obuzda.

Mudrost mi je pomogla da pomirim oboje:
Da poštujem ono što se skriva,
Promišljam o onome što se vidi,
Kako bih u svom traženju dobio zadovoljenje,
A u tišini oslonac.

Kratko je čitanje, ali je razumijevanje dugo.
Moj jezik pročitao je teme rajske geste.
Okom duha vidjeh Raj.

Kada je Adam pogriješio, Bog ga je izbacio van.
Ali vani, po dobroti, dao mu je mjesto niže od raja.
Ali i tamo su ljudi grijesili i bili prognani još dalje.
Kako nisu više bili dostojni prebivati u blizini raja,
Bog je naredio arci da ih baci na Ararat

Ovaj vrt, prijatelju moj,
Na vrhuncu planine gdje prebiva Slava,
Nitko ga ne može zamisliti.
Slava tvojoj pravednosti,
Kruno pobjednika!“³

Ove retke sada možemo promišljati dijeleći ih na sedam trenutaka itinerarija:

1. Odabir čitanja Svetog pisma
2. Molitva kao iskustvo odnosno kušnja potrage za svrhom
3. Molitva/čitanje kao pronalazak Riječi unutar vlastitog iskustva

³ Ove retke je autor izabrao iz Efremovih himana o raju te preveo u svrhu predavanja. Autor se nuda prevesti kompletne himne o raju te ih podrobnije obrazložiti unutar nekog drugog konteksta.

4. Pronađeno iskustvo kao potreba
5. Učvršćivanje sebe u društvu s Bogom
6. Put potrage nosi sa sobom greške i ispravke
7. Gdje si, Adame? Želiš li i dalje dana blaženstva?

1. Odabir čitanja Svetog pisma

Budući da aktivno čitanje Svetog pisma sa sobom nosi ljepotu otkrivanja stvorenog svijeta, a onda i samoga sebe, valja nam promotriti odnos vanjskog i unutarnjeg svijeta, odnos unutarnjeg čovjeka i vanjskog djelovanja koje je potaknuto unutarnjom spremnošću i vježbanjem gledanja stvarnosti. Adamu i Evi Bog je dao da raspolažu stvorenim, odnosno da ga iščitavaju, no da se ne daju progoniti zabranjenim putovima. Budući da nisu poslušali i razumjeli Njegove Riječi, pali su na vanjštini jer im nutrina nije bila spremna za kušnju. Tako sveti Efrem, kada govori o progonstvima, kaže:

„Ako kažeš da nema otvorenog progona, odgovaram ti da postoji skriveni progon (...) Progoni te mržnja? Pokaži ljubav. Progoni te želja? Pokaži blagost. Progoni te požuda? Budi savršeno čist, i ako te novac progoni, ispovjedi Gospodina, Gospodara svega. Vježbaj se protiv onih progona koji se ne vide, kako bi mogao izdržati one koji se vide. Ako su tvoji unutarnji progonitelji iznad (tebe), kako misliš pobijediti one vanjske?“

Za Efrema je važno čišćenje unutarnjeg, nevidljivog svijeta kroz aktivno, životno čitanje Svetog pisma koje čisti čovjeka i osvješćuje ga da je stvoren i pozvan na rast. Prve riječi koje Bog upućuje čovjeku glase 'plodite se i množite', točnije rečeno 'plodite se i rastite'. Plodnost omogućuje riječ Božja 'Neka bude', a rast podvrgnutost toj istoj riječi. Podvrgnutost se vježba spoznajom vlastite malenosti pred Bogom stvoriteljem prihvaćajući Njegove zapovijedi – odnosno riječi, jer zapovijedi su riječi, a riječ se pronalazi u pustinji,⁴ u samoći potrage vlastitog poziva. U jednom od svojih himana o raju, Efrem kaže:

„U svojoj je knjizi Mojsije opisao stvaranje vidljivog svijeta, tako da priroda i Pismo mogu svjedočiti Stvoritelja: Priroda kroz to što je čovjek koristi, a Pismo kroz čitanje. Ovo su dva svjedoka koja se trebaju očitovati svakodnevno, svakoga sata, zbujujući nevjernika koji niječe Stvoritelja.⁵ Čitao sam početak ove knjige i bio ispunjen radošću jer su me njeni redci dočekali širokimi rukama. Najprije su me poljubili te pozvali u svoje društvo; zatim kada sam došao do retka koji govori o Razu, podigao me i odnio iz njedra knjige u njedro Raja. Oko i misao putovali su preko redaka

⁴ Ovdje valja napomenuti da se u SZ govori o 10 riječi. Nadalje 'rijec' i 'pustinja' imaju istu etimologiju. Dolazimo dakle do spoznaje da se riječ nalazi u pustinji.

⁵ Odn. pozivajući nevjernika da prizna vlastitu stvorenost.

kao preko mosta te zajedno ušli u priču o Raju. Dok je oko čitalo, prenijelo je riječ u misao. Za uzvrat je misao odmorila oko od čitanja, jer kako je knjiga pročitana, oko se odmaralo, ali je potom misao bila zaokupljena. U ovoj knjizi sam pronašao i most i vrata raja. Naišao sam i ušao: moje je oko ostalo vani, ali mi je misao ušla unutra. Zatim sam počeo razmišljati o nenapisanim stvarima. Pismo to naziva Edenom, vrhuncem svih blagoslova.“

Ovi Efremovi redci lijepo sažimaju vježbu/molitvu kao *lectio divina*. Nakon ‘fizičkog’ čitanja očima, slijedi čitanje unutarnjim očima odn. promišljanje o pročitanom (odnos oko i misao), zatim dublje razmišljanje. Kada kaže ‘počeo sam razmišljati o nenapisanim stvarima’, počinje primjećivati dublji smisao teksta. Nakon ovoga slijedi molitva u kojoj nalazimo liturgijski element istaknut riječju Eden gdje čitač nailazi i ulazi jer ga Riječ želi zadržati. Tako se vrhunac svih blagoslova očituje kroz Božju prisutnost. Nakon svega ovoga slijedi svjedočenje tog iskustva, odnosno puta. U odnosu prirode kao stvorenog svijeta i Pisma dolazimo do semitske misli u kojoj je samo Pismo stvorena stvarnost. Iza riječi se krije svijet koji se utjelovio u riječ. Naposljetku Riječ se utjelovila u svijet. U Efremovom komentaru na Diatesaron⁶ možemo pronaći sve ove elemente još preciznije:

„Gospodine, može li tko ijednu riječ tvoju potpuno shvatiti? (...) Više je onoga što ostavljamo nešto što usvajamo na sličan način kao što žedni piju s izvora. Prema različitim mogućnostima shvaćanja riječ Gospodnja pokazuje različite likove onima koji je proučavaju. Gospodin je obojio svoju riječ različitim bojama, tako da se svaki koji se za nju zanima može zagledati u ono što mu se sviđa. U svoju je riječ stavio različite vrste blaga, da se svatko od nas obogati onako kako istražuje. Riječ je Božja stablo života koje ti na svim granama nudi blagoslovjeni plod, kao što je i pećina koja je u pustinji provrela sa svih strana pružala duhovni napitak. (...). Tko, dakle, dobije kakav dio od onoga blaga, neka ne misli da je to što je on našao sve što se u ovoj riječi nalazi, nego neka zna da je to samo ono što je od tog obilja uspio pronaći. Neka ne govori da je ova riječ prazna i neplodna i neka je ne prezire stoga što je do njega dobro i zapao ga samo jedan njezin dio, nego neka zahvaljuje Bogu zbog njezina bogatstva, kojega on ne može svega uočiti. (...) Izvor neka nadmaši tvoju žed, a ne tvoja žed izvor, jer, ako se tvoja žed utaži a da izvor ne presuši, kad ponovno ožedniš, moći ćeš opet iz njega piti; kad bi naprotiv izvor presušio pošto je tvoju žed utažio, tvoja pobjeda nad izvorom bila bi zlo za tebe. Zahvaljuj Bogu za ono što si zahvatio, i ne žalosti se za ono što je preobilno ostalo. Ono što si zahvatio i do čega si dobro, tvoj je dio, a ono što je ostalo, tvoja je baština. Ako ustraješ, u drugo vrijeme možeš uzeti ono što zbog svoje ograničenosti ne možeš zahvatiti u jedan čas. Nemoj preuzetno pokušavati da jednim srkom progutaš što se ne može jednim srkom protuguti. Nemoj iz lijnosti odustati od onoga što možeš uzimati malo-pomalo.“

⁶ Kompilacija četiriju evanđelja – pripisuje se Tacijanu.

2. Molitva/čitanje kao iskustvo/kušnja potrage za svrhom

Nemoguće je reći što je molitva, odnosno definirati ju, kao što je teško doreći što je čovjek. Nije dostatno niti staviti molitvu na policu neizrecivih stvari gdje bi sve bilo posloženo prema normama sjećanja srca gdje nestaje svaki govor. Naprotiv, nemogućnost čovjeka da se dorekne istovremeno ga izaziva da govori svim mogućim sredstvima te tako svjedoči ovoj nemogućnosti. Nesvodiva na intelektualnu definiciju, molitva je prvenstveno iskustvo, odnosno vježba susreta. Za molitvu također treba biti i spreman. Pogledajmo što kaže Efrem u komentaru na Diatesaron:

„*Zašto Sotona nije kušao Isusa prije njegove tridesete godine? Zato što nebo još nije dalo siguran znak njegova božanstva; činio se kao i drugi ljudi a njegov narod o njemu nije svjedočio. Sotona se suzdržavao kušati ga sve do njegova krštenja. Ali kada je čuo: 'Evo jaganjca Božjeg, evo onoga koji oduzima grijehu svijeta', jako se začudio. Međutim, čekao je krštenje da vidi hoće li Isus biti kršten kao i ostali'. Kada je Isus sišao u vodu, ne kao onaj koji treba oprost, već kao onaj koji ispunjava svaku potrebu, razmislio je (Sotona) i rekao: 'Dok god ga ne iskušam, neću ga moći prepoznati. Nije doličilo da se naš spasitelj suprotstavi ovakvoj želji.'* Naš Gopodin je pobijedio Sotonu u svojoj vlastitoj kući, a tek je onda počeo svoje propovijedanje/djelovanje „*I nakon četrdeset dana, jer je postio, ogladnje. Svojom pobjedom nad neprijateljem Isus nas je svojim riječima poučio da trebamo biti gladni jedino Božje riječi. Zašto Pismo nigdje ne govori o Mojsiju ili Ilijи da su ogladnjeli, a to isto govori o našem Gospodinu?* Zato da dokaže onima koji nisu vjerovali da se Isus stvarno utjelovio te da dade Sotoni priliku da ga kuša riječima: Reci ovom kamenju da postane kruhom. To naravno Gospodin nije učinio da se ne podvrgne volji grešnika. Međutim, kada je Isus dozvolio Sotoni da uđe u svinje, to je učinio zato što je narod trebao znak. No ovdje se Isus nalazi izvan društva, u samoći. Sotona se zapravo ponio poput heretika, uzeo što mu paše iz Svetog pisma te time gađao Isusa. Isus je održao lekciju Sotoni koristeći Pisma. Ako Bog može pretvoriti kamenje u kruh, onda znaj da Bog također može utežiti glad i bez kruha. Ako može pretvoriti kamenje u hranu, može također pretvoriti glad u sitost. Onome koji može pretvoriti jednu materiju u drugu, nije mu teško od gladi stvoriti sitost jer Bog može stvari mijenjati do kraja. Otkupitelj je kušan tri puta kao što je i tri puta uronjen u krsnu vodu: 'Reci kamenju da postane kruhom' – jer je kruh glavna hrana čovjeku. Dat ću ti kraljevstva – jer je to obećanje zakona (Obećana zemlja), 'Baci se odozgo' – što je silazak u smrt. Nijedna od tih kušnji demona nije u Isusa uzrokovala strepnju. Isusova muka zapravo smiruje nas učenike. Ako dakle nakon krštenja ulazimo u kušnje, to je zbog ulaska u kraljevstvo Božje.“

Čitanje ovih redaka odnosi se i na naše iskustvo potrage za vlastitim ciljem nakon primljene krsne milosti kojom smo postali novi ljudi, pozvani natrag u Edenski vrt. Molitva nam dakle pomaže da uvidimo što nam je činiti – ovdje se molitva shvaća kao početni trenutak koji daje snagu za dalje.

3. Molitva/čitanje kao pronalazak Riječi unutar vlastitog iskustva

Molitva se predstavlja kao vrijeme prestanka tjelesnog djelovanja za vrijeme kojeg čovjek, pomoći mirnoće tijela, teži prisutnosti Božjoj. U takvom okruženju, on pokušava dozvoliti da se u njemu bude slike iskustva Stvoritelja u stvorenome. Molitva kao i riječ predstavljaju mrežu razumijevanja stvarnosti u kojoj se nalazimo. Jedno i drugo izviru iz jezika koji postoji u svakom pojedincu. Pitanje čovjeka u molitvi dobiva svoj odgovor u mirnoći koje mu tijelo omogućuje. Potreba za drugim postaje želja za Drugim. Tako se življena stvarnost isprepliće s riječju u molitvi izgovorenom te tako postaje neprestana molitva stvorenog Adama. Želja uključuje potrebu. Potrebno je jesti da bismo živjeli. Želja je zapravo unutar konzumacije: ona je snaga koja asimilira objekt kojem se obraćamo. Zadovoljenje potrebe, njen nestajanje, dolazi sa konzumacijom željenog objekta. Kruh koji jedem smanjuje glad. Na kraju, kruh kao objekt želje i kruh kao potreba, jedan drugog nadopunjaju. Adam je ponovno pokušao pronaći sebe kada je bio u pogriješi, no želio je sačuvati svoj identitet pomoći izbjegavanja istine. Pogledajmo što Efrem kaže o Adamu koji se skriva:

„Uto čuju korak Jahve, Boga, koji je šetao vrtom za dnevnog povjetarca. I sakriju se – čovjek i njegova žena – pred Jahvom, Bogom, među stabla u vrtu. Jahve, Bog, zovne čovjeka: Gdje si? On odgovori: Čuo sam tvoj korak po vrtu; pobojah se jer sam gol, pa se sakrih. Uto čuju korak Jahve, Boga, koji je šetao vrtom za dnevnog povjetarca. I sakriju se – čovjek i njegova žena – pred Jahvom, Bogom, među stabla u vrtu. Kada si prije čuo bilo kakav njegov zvuk? Ako si sada prvi put čuo Njegov zvuk, shvati da su ti koraci tebi dani da te potaknu na molitvu i traženje oprosta. Govori sada Bogu, prije nego li te pita o dolasku zmije i grijehu koji si počinio zajedno s Evom. Tada će te isповijedanje vlastitih usana osloboditi grijeha koji si počinio. No Adam i Eva su odbili ispovjediti svoj grijeh, nego su se međusobno optuživali.“

4. Pronađeno iskustvo kao potreba

Adam i Eva sada imaju iskustvo stvorenosti da gospodare svijetom i sebi ga podlože, no zbog vlastitog iskustva branja sa drva spoznaje, njihov rast, odnosno razumijevanje Božjih riječi ‘Plodite se i množite’ sada će ovisiti o njihovu trudu, odnosno gorljivosti da se vrati u Eden. Vraćanje u Edenski vrt sada iziskuje strpljivost, čitanje stvarnosti i premještanje misli na Obećanu Zemlju. Adamova potreba za ponovnim spasenjem nije samo neka nostalgija, već želja za Božjom blizinom. Tako potreba kod čovjeka nije samo puka potreba. Ona nosi obilježbu duha, želju za drugim koja se pronalazi u potrebi za drugim. Željeti drugoga znači željeti ga zato što je ono što ja nisam. Možemo li onda govoriti o molitvi kao po-

trebi? Ona je čin koji ispunjava želju čovjeka da bude bliže Bogu. Tako nam Bog postaje objekt poznavanja. On bi trebao biti privilegirani objekt jer daje svako dobro. Adam želi i treba postati učenik Kristov, kako bi se spasio. Efrem na jednom drugom mjestu komentirajući evanđelje kaže:

„*Ivanovi učenici, kad su ga čuli da razgovara s našim Gospodinom, napustili su svog učitelja i otišli za Gospodinom. Glas nije mogao zadržati učenike oko sebe nego ih poslao Riječi. Dolići dakle da pred sunčevim svjetлом ustukne svjetlo svjetiljke. Ivan je ostao u pozornosti dok krštenjem Krista nije dovršio vlastito krštenje. Zatim je umro i bio među mrtvima kao onaj koji bdiye jer je i u utrobi svoje majke bio simbol groba.*“ „*Riječi ‘našli smo Gospodina’ pokazuju da je Gospodin bio poznat još od vremena pohoda triju kraljeva te da se ta njegova poznatost utvrdila Ivanovim krštenjem i svjedočanstvom Duha. Gospodin se udaljio, te se ponovno pojavio nakon posta od četrdeset dana. Ljudi su bili njegovo oruđe kako je i sam rekao: Izabrao sam vas prije postanka svijeta. Izabrao je Galilejce koji su bili pomalo omražen narod – proroci su ih zvali stanovnicima tame, ali oni su ti koji su vidjeli svjetlost te su tako poznavatelji zakona bili posramljeni: ‘Izabrao je lude svijeta, da posrami mudre’. (...) Prije nego li je upoznao Gospodina, Natanael je pitao kako je moguće da neki vođa dođe iz Nazareta, kao iz Betlehema - poznavao je Pisma. Ali kada ga je vidio vlastitim očima, ispovjedio ga je ‘Ovaj je Krist’ i znao je da se u njemu ispunilo ono što je bilo napisano. Da je Isus pozvao i poslao mudre, reklo bi se da je uvjeravao narod te ih tako pridobio za sebe. Da je pozvao bogate koji su ga potplatili da ih uzme sa sobom, odnosno koji su platili hranu koju im je davao. Ali učenici nisu imali ništa od ovoga. Gospodin je to pokazao primjerom Šimuna Petra. Bio je siromah: nemam zleta, kaže, niti srebra. Tako su oni otišli s njim te pokazali pobjedu nad jakima, bogatima i mudrima. Kakvog li čuda! Kako su bili slabi, te su u toj slabosti privlačili jake Njegovoj nauci; siromašni su poučavali bogate; kao neznalice, druge su načinjali mudrima i razboritima. Mudrost svijeta je ustupila mjesto mudrosti koja je mudrost nad mudrostima.“*

5. Učvršćivanje sebe u društvu s Bogom – učenje o molitvi

„*Moje vrijeme još nije došlo – to znači, ne želim im se nametnuti; neka sami primijete nedostatak vina te neka svi požele piti. Govoreći na taj način, Isus je želio da njegova majka vidi veliki dar. Marija je mislila kako bi čudo njezinog sina dalo njemu poštovanje i slavu kod naroda; zbog toga Isus i kaže: moje vrijeme još nije došlo. Isus nije djelovao na način na koji je to htjela njegova majka; on je naprotiv zbumnjivao njezine misli. Ona je također bila svjesna čuda koje će on učiniti : Sve je čuvala u svom srcu, sve što vam kaže učinite; Vidjela je da je nestalo vina te je razumjela da Isus nije bez razloga došao na svadbu. Iako Isus kaže da njegovo vrijeme još nije došlo, ono je itekako došlo.*“ Ovo je jedino Isusovo čudo koje bitno mijenja materiju. Kao u Starom zavjetu kada su vode Nila pretvorene u krv.

„Marija kaže: Dijete moje, nemaju više vina. Isus joj reče: Što ima između mene i tebe, ženo?“ Što je ona učinila loše? Može se reći da je sumnjala u njegovu riječ govoreći – vina nemaju. Isus je dakle nakon povratka iz pustinje gdje je trijumfirao nad napasnikom, trijumfirao i ovdje pokazujući svoju slavu. Zašto je kao prvi znak naš Gospodin promijenio vodu? To je da pokaže kako je božanstvo koje je preobrazilo (stvorenu) narav u mješinama, također preobrazilo tu istu narav u utrobi djevice. Na isti način, kao kruna njegovih čuda, otvorio je grob kako bi ukazao na neovisnost od smrti. Ovo čudo je simbol njegova tijela, koje je na čudesan način začeto i rođeno u djevici, bez dodira čovjeka. Isus je bio pozvan na svadbu, ali nije došao s ostalima. Oni su prije njega popili vino kako bi im on potom donio bolje vino. Isus je dakle pretvorio vodu u vinu kako bi pokazao vlastito čudesno rođenje. Mještine su isto tako ‘začele i rodile’ novo vino, a to se čudo više neće ponoviti. Kao ni Isusovo rođenje.“

6. Put potrage nosi sa sobom pogrješke i ispravke

Tako potraga za pravim Bogom nosi sa sobom pogrješke – te nas tako podvrgava pedagogiji molitve. Čovjek u molitvi uči razlikovati između onoga što mu je potrebno za život i Boga, između onoga što konzumira i onoga što kroz tu istu konzumaciju nastavlja postojati, i to radikalno drugačije. Tako je čovjek uvijek na putu od želje pronalaska k ostvarenju stvorenosti. Čovjek želje je slobodan da radi na preobrazbi svijeta. Ne kako bi ga reducirao na sebe i osvojio prostor, nego kako bi pronašao svoje mjesto shvaćajući vlastitu stvorenost. Shvaćanje vlastitog ‘ja’ i njegova poslanja ponovno vraća na molitvu koja prožima rad. Molitvenim se radom dolazi do djela koje objavljuje da smo spašeni. Ljude koji stvarno mole kao i one koji stvarno rade, poznajemo po tome što ne štede vlastitoga daha. Oni žele izdahnuti za Boga, znaju savršeno gubiti svoje vrijeme. Šećući po Edenskom vrtu nakon počinjenog grijeha, čovjek pokazuje da ne želi napustiti Božju blizinu. Ovdje dolazimo do otkrića čovjeka na mjestu molitve i Božjeg pronalaska ‘Gdje si, Adame?’ Tako je molitva u čitanju mjesto gdje se Riječ utjelovljuje u pisanoj riječi/tijelu. Bila ta riječ zgodna ili nezgodna, redovito traži slušanje koje je nekada pokajničko, a nekada slavljeničko. Adam izbjegava pokajanje, već se izvlači, a slaviti ne može jer nije dostojan te na taj način izmiče susretu s Bogom.

7. Gdje si Adame? – želiš li i dalje dana blaženstva?

Najavljujem ti da si izišao iz Raja te da ćeš se za njega morati potruditi. Isus ti nudi blaženstva. No blaženstva više neće biti darovana, već zaslужena. „Blaženstva nisu obećanja kao neki puki naslovi jer mnogi žele biti Kristovi učenici kako bi ih ljudi radi toga poštivali, njih, a ne Krista. Blaženstva dobivaju oni koji za to ispu-

njavaju uvjete. Bilo tko može dobiti titule, i pod bilo kojim izgovorom, ali djelo koje sa sobom nosi naslov ne želi da poznatost titule nadide zaslugu. Svako blaženstvo je obećanje jednog djela, i svaki dar je obećan onome koji posao obavi do kraja. Kao što oko i sunce surađuju kako bi čovjek video sve što postoji, tako je i Bog oživotvoritelj svjetlo živih.“

Pozvani smo biti na izdahu u traženju Kraljevstva Božjeg, ne vlastitog. Adam je na izdahu od straha pred kraljevstvom Božjem zato jer se dao zavesti da traži svoje vlastito. Zato ga Bog i pita: Gdje si, Adame?

Zaključno razmišljanje

Iako Bog ostaje nerazumljiv za ljudska bića, On se objavljuje čovječanstvu na različite načine. Njegove manifestacije u svijetu očituju se kroz Pismo i prirodu. Za Efremu Pismo i priroda (stvoreni svijet) dva su svjedoka o Bogu. U svojim himnima o djevičanstvu, Efrem stvoreni svijet i dva pisana Zavjeta promatra kao tri harfe po kojima svira božanski svirač. Za njega je stvoreni svijet ‘škola’, traženje, podvrgavanje učitelju. „*Gdje god pogledaš, Božji simbol je prisutan; gdje god čitaš, naći ćeš njegove otiske. Jer On je stvorio sva stvorena i obilježio sve što postoji svojim simbolima kada je stvarao svijet.*“ Stvoreni svijet treba slaviti ne prvo zbog njegove ljepote i reda, nego zbog toga što sadrži simbole koji govore o postojanju Stvoritelja. Za Efremu su i Pismo i Stvorene puni simbola i misterija. Simboli su ti koji vertikalno ukazuju na Trojediniog Boga, a horizontalno na utjelovljenog Sina. Tako je Božja prisutnost u Pismu i prirodi temelj Efremove simbolične teologije. Njegov je pristup Pismu i svijetu također sakramentalan. Ne sastoji se prvo u traženju povjesne istine, već u traženju duhovne stvarnosti (*fides adorans mysterium*). Zbog toga je u čitalačkom istraživanju važno iskustvo vjere koja je ključna za razumijevanje Boga. Također je važno reći da Efrem ne tretira biblijski tekst kao nekakav zasebni svijet. Biblija je za njega Božje djelo u ljudskim slikama i jeziku te je tako dio čitavog svijeta i povijesti. Ona sadrži objavljivajuće simbole Krista koji drži sav svijet.

Adamova stvarnost tjera ga u nostalgiju za propuštenim blaženstvom zbog vlastitoga propusta. To je bio propust svih njegovih propusta! I baš zbog toga je teško ponovno krenuti dalje - iskustvo koje vidimo svaki dan kada se često vraćamo u ‘neka bolja vremena’. Ono što je življeno kao bijeg u prošlost može također biti življeno i drugačije ako prihvativimo prebivati u prisutnosti. U otajstvo dana gospodnjega možemo ući jedino ako ga živimo svaki dan. Srce naše sadašnjosti spomen je na davni događaj. ‘Ispunite zemlju i sebi je podložite’ - ovi redci mogu imati ovo ili ono značenje, ali uvijek zahtijevaju razmišljanje. Bog govori ljudima nakon što ih je blagoslovio, nakon što je pokazao da želi dati život. Zapravo, Božja moć da daje život omogućila je i stvorenju da daje život. Tako sebi podložiti svijet znači

biti gospodar samome sebi; na taj način čovjek postaje slika Božja u životom izgovorenoj molitvi. On želi da Mu čovjek sliči po posjedovanju zemlje; da na zemlji bude darivatelj života kao što je i On darivatelj života. Tako pročitana Božja riječ dobiva svoju spasenjsku dimenziju. Kada se čovjek ponaša poput Boga, promotor-a stvorenoga, tada Mu sliči. Bogu treba sličiti po njegovim zapovijedima, a ne po naputku zmije. Ovisi od koga dolazi inicijativa. U tom smislu jesti zabranjeni plod označava napustiti sliku. Život je dar, ali je istovremeno i obveza. Mudrost je darivateljica života, ona nije samo netko tko priča, već netko tko hrani i gradi kuću uzdižući je prema gore.